

РЕЦЕНЗІЇ

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ МУЗИЧУК КАТЕРИНИ СЕРГІЇВНИ “ДЕМОКРАТИЧНІ ОСНОВИ СУДОЧИНСТВА (АСПЕКТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ)”

Музичук К. С. Демократичні основи судочинства (аспект інформаційних прав і свобод людини) [Текст]: монографія / Катерина Сергіївна Музичук. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 528 с.

У монографії авторка відобразила основні результати своїх наукових досліджень із метою демократизації вітчизняного судочинства, що повідає вимогам сьогодення (Україна проголосила безповоротний курс на вступ до Європейського Союзу (далі – ЄС)). Дослідниці вдалось це на прикладі інформаційних прав і свобод людини.

Чому саме акцент на демократії? За умов демократії права і свободи кожної людини мають бути захищені від свавілля органів влади, які обирають на вільних і справедливих виборах; основоположні свободи, які становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі, найкраще забезпечуються завдяки дієвій демократії.

Чому саме на демократичних основах судочинства? Ці основи (у випадку інформаційних прав і свобод людини – це демократичні принципи та міліцитні процедури) вироблені багаторічною практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), безпомилковість рішень якого в тому, що вони ґрунтуються на демократії. Демократичні засади автор використовує із тих міркувань, що їх дотримуються суди усіх країн – членів ЄС. Без використання цих основ у суді, як вважають в демократичних країнах, можливий відхід від демократії. Якщо ці основи не використовувати в роботі вітчизняних судів, відбудеться відхід від безповоротного курсу України на демократію, що неможливо.

Прагнучи розробити наукову концепцію захисту інформаційних прав людини в судах України, створивши правову модель захисту в суді цих прав відповідно до вимог демократії, авторка монографії К. С. Музичук визначила коло конкретних завдань. Очевидний шлях дослідження: опрацьована значна кількість сучасної вітчизняної та зарубіжної літератури, вивчено думки вітчизняних судів різних інстанцій щодо демократизації вітчизняного судочинства, проаналізовано досвід країн-членів ЄС та США у сфері захисту інформаційних прав людини; вивчено практику ЄСПЛ (відібрано демократичні принципи, розкрито правову сутність імпліцитних процедур). Детально висвітлено думки суддів ЄСПЛ, суддів Верховного Суду та Конституційного Суду України, що становить засадничу ідею вдосконалення ідеї забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Структура монографії дає змогу простежити вирішення завдань, які ставила перед собою К. С. Музичук. Усі вони висвітлені в повному обсязі, характеризуються високим правовим рівнем обґрунтування, доказовістю, узгодженістю із науковими думками провідних вітчизняних та зарубіжних вчених.

Для вирішених завдань характерна праксеологічна новизна, доказовість, вони підтверджені різними методами наукових досліджень. У монографії авторка створила теоретичну модель захисту в суді інформаційних прав і свобод людини відповідно до вимог демократії; відібрала принципи ЄСПЛ та розкрила їх правову сутність з метою використання в українських судах для захисту інформаційних прав і свобод людини. Дослідниця переконливо довела, що демократичні принципи судочинства створюють найсприятливіші умови для розгляду судової справи і винесення справедливого рішення, а також встановила, що основним завданням демократичної держави стає створення ефективної системи судового захисту прав і свобод людини, яка не допускає свавілля держави, а правильність державного обмеження покладається на суд. Обґрунтовано, що демократизація судочинства є одним із пріоритетів у забезпеченні демократизації усього суспільного життя тощо.

Монографічний матеріал свідчить, що К. С. Музичук істотно збагатила теорію права завдяки багатьом дослідницьким підходам, серед яких (окрім перелічених вище): правова сутність інформаційних прав і свобод людини та їх значення для демократії в сучасній державі та глобальному громадянському суспільстві; інформаційні права і свободи людини є одними з основних, які забезпечують становлення демократії в державі; розвинено авторські визначення понять “права людини”, “інформація”, “інформаційна війна”, “демократія”, “демократичні принципи судочинства”; наголошено на ролі суду в справедливому в демократичному суспільстві. У монографії акцентовано на тому, що принципи, вироблені ЄСПЛ для захисту прав людини і основоположних свобод, чітко спрямовані на дотримання країнами-підписантами Європейської конвенції із прав людини демократичного напрямку розвитку. Цікаво розроблено блок-схеми, які відображають практику ЄСПЛ у здійсненні належного правосуддя та ілюструють практику Суду у використанні принципу рівності сторін у судовому розгляді тощо.

Найціннішим у дослідженні є те, що отримані результати мають практичне значення для реформування вітчизняного судочинства: результати в сукупності становлять теорію основ захисту в суді інформаційних прав і свобод людини відповідно до вимог демократії, на підставі чого суди України зможуть безпомилково відстоювати права і свободи людини в інформаційній сфері.

Авторка позиціонує, що демократичні ідеї повинні бути спрямовувальними в усіх випадках захисту інформаційних прав і свобод людини в суді; а будь-які обмеження згаданих прав і свобод уможливлються лише з цілями, допустимими в демократичному суспільстві. Що важливо, К. С. Музичук розкрила динамізм Конвенції про захист прав та основоположних свобод: з плином часу рішення ЄСПЛ можуть змінюватися, як цього вимагають умови сьогодення; рішення Суду можуть змінюватися і залежно від зміни законодавчої бази.

Враховуючи істотне випередження розвитку інформаційної сфери над розвитком правової, в монографії обґрунтовано потребу в прискореному прийнятті нових законів, за допомогою яких громадяни України захистять інформаційні права і свободи людини від нових загроз. Серед багатьох слухних пропозицій дослідниця К. С. Музичук ініціює розширення законодавчої ініціативи.

Розкрито правову суть принципів, за допомогою яких ЄСПЛ відстоює інформаційні права і свободи людини, дотримуючись незмінного напрямку на розвиток демократії (чим і забезпечує безпомилковість судових рішень). Надзвичайно позитивним у монографії є і те, що К. С. Музичук встановила як тенденційність законодавчого забезпечення інформаційних прав і свобод людини, так і тенденційність їх захисту в суді. Це ще більше наблизить вітчизняні суди до демократизації.

Особливо цінною у монографії є створена модель захисту в суді інформаційних прав і свобод людини відповідно до вимог демократії. Запропонована модель сприятиме усуненню труднощів, пов'язаних із тим, що демократичні принципи під час захисту інформаційних прав використовують рідко. Ця модель може бути комп'ютеризована, що мінімізує помилковість у роботі судів.

Цінним у монографії є і внесення низки правових пропозицій до законодавства України, запропоновані дефініції понять “інформаційні права і свободи людини”, поняття “суд”, “демократичні принципи судочинства”, “імпліцитні процедури”. До того ж розкрито правову сутність імпліцитних процедур оцінювання ЄСПЛ законності державного втручання в інформаційні права людини, обґрунтовано демократичну сутність кожної імпліцитної процедури.

На основі всіх вищенаведених підстав можна стверджувати, що монографія К. С. Музичук істотно збагачує вітчизняну науку, сприяє реформуванню українського судочинства в напрямі демократизації. Комплексність дослідження, відображеного у монографії, доказовість кожного правового факту, новизна дослідження, належна апробація правових фактів та опублікування багатьох правових пропозицій у зарубіжних та фахових виданнях України дають підстави стверджувати, що ця монографія – довгоочікувана для практики судочинства України.

*А. С. Токарська,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та філософії права
ННІПП Національного університету “Львівська політехніка”*

Дата надходження: 17.05.2019 р.